

Bilgi Depolarından Topluluk Merkezlerine: Kütüphanelerin Dönüşümü ve Toplum Odaklı Yenilikler*

From Information Repositories to Community Centers: Transforming Libraries and Community-Driven Innovations

Ali KAVAK **

ÖZET

Bu çalışmada, kütüphanelerin bilgi depolarından toplumsal merkezlere dönüşüm süreci ele alınmaktadır. Dijitalleşme, toplum odaklı hizmet anlayışı ve yenilikçi mekânların kütüphaneler üzerindeki etkileri, literatürden derlenen veriler kapsamında incelenmiştir. Çalışmada, dijital teknolojilerin kütüphane hizmetlerini zenginleştirerek kullanıcı deneyimlerini nasıl dönüştürdüğü, bilgiye erişimi demokratikleştirme sürecine olan katkıları ve özellikle dezavantajlı gruplar için erişilebilirliğin nasıl artırılacağı tartışılmıştır. Ayrıca, “üçüncü mekân” kavramı çerçevesinde kütüphanelerin bireylerin sosyal, kültürel ve entelektüel ihtiyaçlarına yönelik sunduğu yenilikçi çözümler değerlendirilmiştir; makerspace ve dijital üretim laboratuvarları gibi alanların kullanıcıların bilgi üretimine katılımı üzerindeki etkileri vurgulanmıştır. Toplum odaklı kütüphane hizmetleriyle birlikte, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan iş birliklerinin toplumsal eşitlik ve sosyal dayanışmaya olan katkıları da ele alınmıştır. Çalışmada derlenen bilgiler, kütüphanelerin geleneksel rollerinin ötesine geçerek bilgiye erişim, sosyal etkileşim ve kültürel mirasın korunması gibi alanlarda çok yönlü yaşam merkezleri haline gelmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kütüphanelerin hem dijitalleşme sürecine adaptasyonu hem de fiziksel alan tasarımlarındaki dönüşüm stratejileri için somut öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kütüphanelerin dijital dönüşümü, toplum odaklı hizmetler, üçüncü mekân, yenilikçi kütüphane tasarımı, dijital erişim ve eşitlik

ABSTRACT

This study examines the transformation of libraries from information repositories to community centres. The effects of digitalisation, community-oriented service approach and innovative spaces on libraries are examined within the scope of data compiled from the literature. The study discusses how digital technologies transform user experiences by enriching library services, their contribution to the process of democratising access to information, and how accessibility can be increased, especially for disadvantaged groups. In addition, within the framework of the ‘third space’ concept, innovative solutions offered by libraries for the social, cultural and intellectual needs of individuals are evaluated, and the effects of spaces such as makerspaces and digital production laboratories on users’ participation in knowledge production are emphasised. In addition to community-oriented library services, the contributions of cooperation with local governments and non-governmental organisations to social equality and social solidarity are also discussed. The information gathered in the study reveals that libraries should go beyond their traditional roles and become multifaceted life centres in areas such as access to information, social interaction and preservation of cultural heritage. In this context, concrete recommendations are offered for both the adaptation of libraries to the digitalisation process and transformation strategies in physical space design.

Keywords: Digital transformation of libraries, community-oriented services, third space, innovative library design, digital access and equity

* Bu çalışma, 28-29 Eylül 2023 tarihlerinde Aydın Adnan Menderes Üniversitesi’nde Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK) tarafından düzenlenen “ÜNAK 2023 Sempozyumu: Yeni Yüzyılda Geleceğin Kütüphaneleri”nde yazar tarafından sunulan bildiri özetinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, alikavak@kku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5329-2420>

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, kütüphanelerin geleneksel yapısını ve işlevlerini köklü bir şekilde dönüştürmektedir. Bu dönüşüm süreci, bilgi erişiminin demokratikleşmesi ve toplumsal eşitliğin sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Kütüphaneler artık sadece basılı kaynakların depolandığı ve erişime sunulduğu mekânlar olmaktan çıkarak, dijital ve fiziksel hizmetleri bütünleştiren, toplumsal etkileşimi destekleyen ve yaşam boyu öğrenmeye katkı sağlayan merkezler haline gelmektedir. Bu dönüşüm sürecinde özellikle dijital teknolojilerin sağladığı olanaklar, kütüphanelerin hizmet kapsamını genişletmekte ve kullanıcı deneyimini zenginleştirmektedir. Murray'in (2009) belirttiği gibi, tarihsel süreçte bilginin organizasyonu ve aktarımında kritik rol oynayan kütüphaneler, günümüzde dijital çağın gereklilikleriyle uyumlu bir şekilde evrilmektedir. Bu bağlamda kütüphaneler, geleneksel rollerinin ötesine geçerek, toplumsal katılımı teşvik eden, bilgi üretimini destekleyen ve dijital okuryazarlığı geliştiren çok yönlü kurumlar olarak yeniden yapılanmaktadır.

Kütüphanelerin bu yeniden yapılanma süreci özellikle matbaanın icadıyla yeni bir boyut kazanmış, bilginin üretimi ve yayılmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Rönesans döneminde Avrupa'da modern kütüphanecilik anlayışının gelişmesi ve Fransız İhtilali sonrasında ulusal kütüphanelerin kurulması, bilginin kurumsallaşması ve demokratikleşmesi sürecini hızlandırmıştır. Bu tarihsel gelişim içerisinde kütüphaneler, sadece bilgi depolayan kurumlar olmaktan çıkarak, toplumun kültürel ve entelektüel gelişiminde aktif rol oynayan merkezlere dönüşmüştür. Wiegand'ın (2015) belirttiği gibi, Amerika'da 1800'lerde kütüphanelerin yaygınlaşması, okuryazarlık oranlarının artmasında ve toplumsal kalkınmada önemli bir etken olmuştur. Bu süreçte özellikle Dewey'in Onlu Sınıflama Sistemi, kütüphane biliminin sistematik bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır (Wiegand ve Davis, 1994). Bilgi organizasyonundaki bu sistematik yaklaşım, Toplu'nun (2010) da vurguladığı üzere, kütüphaneciliğin 19. yüzyılın ikinci yarısında bilimsel bir disiplin olarak gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Günümüzde ise bilgi toplumuna geçiş süreciyle birlikte kütüphaneler, çok daha kapsamlı bir dönüşüm geçirmektedir. Huvila ve diğerlerinin (2013) işaret ettiği gibi, özellikle 1990'larda internetin yaygınlaşması ve bilişim teknolojilerinin gelişmesi, kütüphaneleri yeni bir yapılanmaya yöneltmiştir. Bu yapılanma sürecinde kütüphaneler, Rukancı ve Anameriç'in (2004) belirttiği üzere, bilgi toplumunun temel kurumları olarak konumlanmakta ve hizmet anlayışlarını bu doğrultuda şekillendirmektedir. Modern kütüphaneler toplam kalite yönetiminin temelindeki kullanıcı odaklılığı ve Toplum 5.0'in getirdiği insan merkezli yaklaşımı benimseyerek geleneksel işlevlerinin ötesinde dijital erişim imkanları sunan, yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen ve toplumsal etkileşimi güçlendiren

merkezler haline gelmektedir (Kavak, 2023; Yılmaz, 2005). Bu dönüşüm sürecinde özellikle dijital teknolojiler ve sosyal medya platformlarının entegrasyonu, kütüphanelerin hizmet kapsamını genişletmekte ve kullanıcı deneyimini zenginleştirmektedir. Tuğlu Karşı ve Özker'in (2021) çalışmalarında vurguladığı gibi, günümüz kütüphaneleri artık birer “öğrenme merkezi” olarak işlev görmektedir ve toplumun bilgi ihtiyaçlarına çok yönlü çözümler sunmaktadır. Bu bağlamda, dijital kütüphaneler ve sosyal medya araçlarının etkin kullanımı, Bayter ve Yıldırım'ın (2023) belirttiği üzere, bilgiye erişim ve paylaşım olanaklarını önemli ölçüde artırmaktadır.

Kütüphanelerin bilgi depolarından topluluk merkezlerine dönüşüm sürecinin incelendiği bu çalışmada, kütüphanelerin gelişimi üç temel boyutta ele alınmaktadır. Birinci boyutta, dijitalleşmenin kütüphaneler üzerindeki etkisi incelenmekte, özellikle çevrimiçi veri tabanları ve dijital koleksiyonların kullanıcı deneyimini nasıl şekillendirdiği açıklanmaktadır. İkinci boyutta, toplum odaklı hizmet anlayışına geçiş süreci değerlendirilmekte ve bu kapsamda toplumsal ihtiyaçlara yönelik yenilikçi uygulamalar ve yaşam boyu öğrenme fırsatları tartışılmaktadır. Üçüncü boyutta ise, geleceğin kütüphanecilik yaklaşımları çerçevesinde, yeni nesil mekânsal düzenlemeler ve topluluk iş birliklerinin potansiyeli ele alınmaktadır.

Çalışmanın metodolojik çerçevesini, Karasar'ın (1999) belgesel tarama ve betimsel yöntem yaklaşımı oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde, ulusal ve uluslararası literatürde yer alan bilimsel yayınlar sistematik olarak taranmış, özellikle “kütüphane dijitalleşmesi”, “toplum odaklı kütüphaneler” ve “yenilikçi kütüphane tasarımı” konularındaki çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu inceleme, kütüphanelerin bilgiye erişim, toplumsal eşitlik ve sosyal bağların güçlendirilmesindeki rollerini değerlendirme ve gelecekteki kütüphane hizmetlerine yönelik öneriler geliştirme amacına hizmet etmektedir.

Kütüphanelerin Dijital Dönüşümü

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, son yarım yüzyılda toplumsal yaşamın her alanını derinden etkilemiş, bu etki kütüphaneler üzerinde de köklü dönüşümlere yol açmıştır. Bu dönüşüm, geleneksel kütüphane hizmetlerinin yeniden yapılandırılmasını ve yeni teknolojilerin entegrasyonunu beraberinde getirmiştir. Kütüphanelerin dijital dönüşüm süreci, basit bir teknoloji entegrasyonundan öte, kurumsal kimliğin ve toplumsal işlevin yeniden tanımlandığı kapsamlı bir paradigma değişimini temsil etmektedir. Bilandzic ve Foth'un (2013) araştırması, geleneksel kütüphane hizmetlerinin dijital ortama taşınmasının kullanıcı memnuniyetini artırdığı ortaya konmuştur. Johnson'un (2010) çalışması ise bu dönüşümün ki bu durum dönüşümün ne denli isabetli olduğunu kanıtlar niteliktedir.

İnternetin 1990'lerde yaygınlaşması, kütüphaneler için yeni bir dönemin başlangıcını işaret etmiştir. Huvila ve diğerleri (2013), kullanıcıların çevrimiçi bilgi kaynaklarına kütüphaneye gitmeden erişim sağlayabilir hale gelmesinin, başlangıçta kütüphanelerin geleceği konusunda bazı endişelere yol açtığını belirtmektedir. Bu durum kütüphanelerin varlığına yönelik kaygıları tetiklemiş olsa da bu endişelerin yersiz olduğu zamanla anlaşılmıştır. Leguina, Mihelj ve Downey'in (2021) vurguladığı gibi, dijitalleşme kütüphanelerin işlevini ortadan kaldırmak bir yana, bilgiye erişimi demokratikleştirerek kurumsal rollerini güçlendirmiştir. Bu noktada özellikle vurgulanması gereken husus, dijital dönüşümün kütüphaneleri salt bilgi depolama merkezlerinden, aktif öğrenme ve üretim mekânlarına dönüştürerek kurumsal kimliklerini zenginleştirmiş olmasıdır.

Kütüphanelerin dijital dönüşümünde dikkat çeken en önemli gelişmelerden biri, RFID teknolojisi gibi yenilikçi sistemlerin kullanıma sunulmasıdır. Noh'un (2015) belirttiği üzere, bu teknolojiler yalnızca işlem hızını artırmakla kalmamış, kütüphane kaynaklarının daha etkin yönetimini de mümkün kılmıştır. Ancak burada kritik olan nokta, teknolojinin amaç değil araç olarak konumlandırılması ve kullanıcı deneyimini zenginleştirme hedefine hizmet etmesidir. Bu teknolojik dönüşüm sürecinin bir sonraki aşaması, kütüphanelerin işlevsel kapsamını genişleten yeni nesil hizmetlerin ortaya çıkışı olmuştur. Moorefield-Lang'in (2014) araştırmasında ortaya koyduğu dijital üretim laboratuvarları ve robotik atölyeleri gibi yenilikçi mekânlar, kütüphanelerin pasif bilgi tüketim merkezlerinden aktif üretim ve inovasyon merkezlerine dönüşümünü göstermektedir. Curry (2017; 2023) ve Mann (2018), bu yeniliklerin kütüphaneleri yalnızca bilgi depolama ve erişim noktalarından ibaret olmaktan çıkararak, aktif birer laboratuvar ve inovasyon merkezi haline dönüştürdüğünü vurgulamıştır. Bu dönüşüm, kütüphanelerin toplumsal rolünü yeniden tanımlarken, bilgi üretimi ve paylaşımında demokratik bir platform olma işlevini de güçlendirmektedir.

Dijital dönüşümün kütüphane hizmetlerine getirdiği yenilikler, erişilebilirlik ve kullanıcı deneyimi açısından önemli avantajlar sağlamıştır. Chapman ve diğerleri (2006), çevrimiçi platformlar ve dijital koleksiyonların, özellikle uzak bölgelerde yaşayanlar veya fiziksel kütüphaneleri ziyaret etmekte zorlanan bireyler için büyük avantajlar sağladığını tespit etmiştir. Bu bulguyu destekler nitelikte, Kari (2020), e-kitapların, uzaktan eğitim platformlarının ve sanal gerçeklik uygulamalarının benimsenmesinin, kütüphanelerin kullanıcılarla etkileşim kurma biçiminde devrim yarattığını belirtmektedir. Wheeler ve diğerleri (2022) tarafından yapılan güncel bir araştırma, veri analitiği ile kullanıcı davranışlarının analiz edilmesinin, kütüphanelerin bireysel tercihlere ve ihtiyaçlara göre kişiselleştirilmiş hizmetler sunmasını mümkün kıldığını ortaya koymuştur.

Dijital kütüphanelerin evriminde yenilikçi hizmet modellerinin rolü de dikkat çekicidir. Bayter ve Yıldırım (2023), dijital kütüphanelerin dönüşümünde yenilikçi yaklaşımların benimsenmesinin ve yeni

hizmet modellerinin geliştirilmesinin önemini vurgulamıştır. Bu bağlamda, çevrimiçi kataloglar, e-kitap ve e-dergi hizmetleri, dijital arşivler, veri yönetimi ve paylaşımı, çevrimiçi eğitim materyalleri, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik uygulamaları gibi yenilikçi yaklaşımlar, modern kütüphanecilik hizmetlerinin temel bileşenleri haline gelmiştir.

E-kitap teknolojilerinin kütüphane hizmetlerine entegrasyonu, bu dönüşümün önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Vasileiou ve diğerleri (2012) ile Ward ve Richardson (2016), e-kitapların taşınabilirlik, etkileşimli içerik ve çoklu ortam zenginliği açısından avantajlar sağladığını, ancak göz sağlığı üzerindeki olumsuz etkiler ve dijital haklar yönetimi konularında bazı dezavantajlar barındırdığını belirtmektedir. Bu alandaki yatırımların boyutu da dikkat çekicidir. Roncevic (2013) raporunda, ABD'deki akademik kütüphanelerin e-kitap bütçelerinin son yıllarda önemli oranda arttığını belirtmektedir ki, bu da kütüphanelerde teknolojiye verilen önemin önemli göstergesidir.

Dijital dönüşümün bir diğer önemli boyutu, bilginin demokratikleşmesi ve erişilebilirliğinin artırılmasıdır. Moyo (2004), e-kitaplar, e-dergiler, çevrimiçi arşivler ve tezler gibi dijital materyallerin yaygınlaşmasının, bilginin zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde erişilebilir olmasını mümkün kıldığını vurgulamıştır. Chan ve Spodick (2015) ise kütüphanelerin tarihi arşivlerini ve nadir kitap koleksiyonlarını dijitalleştirerek çevrimiçi erişime açmasının, açık erişimli bilimsel yayınların artırılmasını ve bilginin demokratikleştirilmesini desteklediğini belirtmektedir. Bu gelişmeler, kütüphanelerin geleneksel rollerini dijital çağın gerekliliklerine uygun şekilde dönüştürdüklerini ve toplumsal işlevlerini güçlendirdiklerini göstermektedir.

Dijital dönüşümün kütüphanelere getirdiği yenilikler, bu kurumların toplumsal rollerinde de önemli değişimlere yol açmıştır. Baryshev ve diğerleri (2020), kütüphanelerin işlevinin yalnızca bilgiye erişim sağlamakla sınırlı kalmadığını, toplumsal katılımı ve sosyal etkileşimi teşvik eden merkezlere dönüştüğünü vurgulamıştır. Bu dönüşümü destekler nitelikte, Seal (2015), kütüphanelerin bilgisayar iş istasyonları, yüksek hızlı internet ve multimedya olanakları gibi teknolojik altyapılarla kullanıcıların çevrimiçi kaynaklara erişimini kolaylaştırdığını belirtmektedir.

Kütüphanelerin eğitim işlevindeki dönüşüm de dikkat çekicidir. Young (2012), kütüphanelerin geleneksel okuma hizmetlerinin ötesine geçerek çevrimiçi kurslar, eğitim videoları ve etkileşimli öğrenme platformları aracılığıyla farklı öğrenme ihtiyaçlarına cevap vermeye başladığını vurgulamıştır. Bu gelişmeyi tamamlar nitelikte Gröschel ve diğerleri (2018), kullanıcıların kendi içeriklerini üretip paylaşarak kütüphanelerin bilgi üretme süreçlerine katıldığını ve bu işbirlikçi yaklaşımın kullanıcılar arasında aidiyet ve sahiplenme duygusunu güçlendirdiğini belirtmektedir.

Dijital dönüşüm sürecinde karşılaşılan zorluklar ve fırsatlar da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Bailin (2011), dijitalleşme sürecinin kütüphanecilerin dijital okuryazarlık ve teknolojiyi etkin kullanma becerilerini geliştirme gerekliliğini ortaya çıkardığını vurgulamıştır. Bu bağlamda, Huvila ve diğerleri (2013), dijital dönüşümün toplumsal eşitsizlikleri gündeme getirdiğini ve dezavantajlı grupların dijital kaynaklara erişimindeki engellerin, toplumdaki dijital uçurum sorununun bir yansıması olarak görüldüğünü belirtmektedir.

COVID-19 pandemisi, kütüphanelerin hâlihazırda devam eden dijital dönüşüm sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Gurajena, Mbunge ve Fashoto, (2021), pandeminin kütüphanelerin uzaktan eğitim teknolojilerini etkin şekilde benimsemesini zorunlu kıldığını ve çevrimiçi seminerlerin, eğitim programlarının ve dijital kaynaklara erişimin kütüphanelerin hizmet kapsamını genişlettiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte, Inciso (2021) ile Danchikov ve diğerleri (2021), uzaktan eğitimin bazı pedagojik zorlukları ve dijital eşitsizlik sorunları bulunduğunu, dezavantajlı gruplar için destek mekânizmalarının geliştirilmesinin ve uzaktan eğitimdeki erişim engellerinin giderilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Kütüphanelerin dijital dönüşüm sürecinde yaşanan tüm bu değişimlere rağmen, kurumun temel misyonunda bir süreklilik söz konusudur. Yalçinkaya (2016), değişen toplumsal koşullara ve gelişen teknolojik araçlara karşın kütüphanenin bilgiye erişim sağlama asal ilkesinde bir değişiklik yaşanmadığını, ancak bilginin paylaşım ve erişim yöntemlerindeki yeniliklerin değişimi yarattığını belirtmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte Calhoun (2014), dijital kütüphanelerin ilk 20 yılının öncü ve yaratıcı ruhunun, kütüphanelerin dijital geleceği açısından bir sonraki büyük vizyonun yaratılması için bir başlangıç noktası oluşturduğunu vurgulamıştır.

Bu bilgiler, kütüphanelerin dijital dönüşüm sürecinin, teknolojik altyapı iyileştirmelerinden toplumsal rol değişimlerine, eğitim işlevlerinin genişlemesinden pandemi döneminde hızlanan dijitalleşmeye kadar geniş bir yelpazede gerçekleştiğini göstermektedir. Bu süreçte karşılaşılan zorluklar ve fırsatlar, kütüphanelerin geleceğe yönelik stratejilerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Dijital dönüşümün getirdiği yenilikler, kütüphanelerin geleneksel misyonlarını korurken çağın gerekliliklerine uyum sağlama kapasitelerini de ortaya koymaktadır.

Kütüphanelerde Toplum Odaklı Hizmet Anlayışına Geçiş

Kütüphaneler tarih boyunca bilgiye erişim ve paylaşımın merkezi olmuş, toplumların eğitim ve kültür alanındaki ilerlemesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak çağdaş toplumların değişen ihtiyaçları ve dinamik yapısı, kütüphanelerin geleneksel rollerinden sıyrılarak daha toplum odaklı bir hizmet

anlayışını benimsemesini gerekli kılmıştır. Bu dönüşüm, kütüphanelerin yalnızca bilgi sağlayıcı kurumlar olarak görülmesinden öte, bireylerin sosyal, kültürel ve eğitim ihtiyaçlarına yönelik çok yönlü hizmet sunan merkezlere evrilmesiyle mümkün olmuştur (Johnson, 2010). Bu bölümde, kütüphanelerin toplum odaklı hizmet anlayışına geçiş süreci, bu anlayışın getirdiği yenilikler ve bu hizmetlerin bireyler ve toplum üzerindeki etkileri ele alınacaktır.

Kütüphanelerin toplum odaklı hizmet anlayışına geçiş süreci, bireylerin yalnızca bilgiye erişimlerini kolaylaştırmayı değil, aynı zamanda onların sosyal ve kültürel katılımlarını artırmayı da hedeflemektedir. Bu anlayış doğrultusunda, kütüphaneler farklı yaş ve ilgi gruplarına yönelik çeşitli programlar ve etkinlikler düzenlemeye başlamıştır. Örneğin, çocuklara yönelik masal saatleri, gençlere kariyer geliştirme seminerleri, yetişkinlere sağlık bilgilendirme oturumları gibi programlar, bireylerin yaşam boyu öğrenme süreçlerine katkıda bulunmakta ve sosyal etkileşimlerini artırmaktadır (Savaya ve Gardner, 2012).

Daha da önemlisi, kütüphaneler artık “üçüncü mekân” olarak tanımlanmaktadır. Kütüphaneler günümüzde sadece bilgiye erişim sağlamakla kalmayıp, toplumsal etkileşim, yaratıcılık ve kişisel gelişim için ideal mekânlar haline dönüşmüşlerdir. “Üçüncü mekân” olarak nitelendirilmeleri, onların bireyler için birer sosyal buluşma ve üretim noktası olma işlevlerini vurgulamaktadır. Bu kavram, Oldenburg’un (1999) “üçüncü mekân paradigması” çerçevesinde ele alındığında, kütüphanelerin fiziksel ve sosyal alan tasarımlarının bireylerin deneyimlerini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır (Demir, 2017). Günümüzde kütüphanelerin kullanıcı deneyimlerini zenginleştiren bu çok boyutlu yapıları, çeşitli akademik çalışmalarla ele alınmış ve bu mekânların toplum üzerindeki etkileri daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, makerspaces, kodlama atölyeleri, 3D yazıcı istasyonları ve müzik kayıt stüdyoları gibi yenilikçi alanlar kütüphane hizmetlerine entegre edilmiştir. Bu mekânlar, bireylerin hem beceri edinmelerine hem de sosyal ağlarını geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

Kütüphanelerin yenilikçi hizmet anlayışına geçişi, kent kültürünün ve toplumsal yaşamın bir parçası olarak konumlanmalarıyla hız kazanmıştır. Odabaş, Akkaya ve Polat (2020), modern kütüphanelerin kent kültürüne entegrasyonunda yenilikçi hizmetlerin kritik bir rol oynadığını belirtmektedir. Özellikle dijitalleşme ve teknolojik dönüşüm, kütüphanelerin toplumsal ihtiyaçlara yanıt verme kapasitelerini artırmıştır. Bununla birlikte, sosyal etkileşim ve kültürel çeşitliliğin desteklenmesi, kütüphanelerin kullanıcılarına sunduğu katma değeri artırmaktadır. Örneğin, kütüphanelerde sosyal buluşma noktası olarak hizmet veren kitap kafeler, bireylerin hem sosyal hem de entelektüel ihtiyaçlarını karşıladığı mekânlar haline gelmiştir. Bu tür mekânlarda, iç tasarımın ve estetiğin kullanıcı deneyimi üzerindeki etkisi, bireylerin kütüphane hizmetlerinden yararlanma motivasyonlarını güçlendirmektedir. Odabaş ve Donbay (2022), Samsun’daki kitap kafeler üzerine yaptıkları çalışmada, iç mekân tasarımının

kullanıcıların hizmet algısı üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu vurgulamışlardır. Bu mekânlar, bireylerin dinlenme, sosyalleşme ve öğrenme deneyimlerini destekler niteliktedir.

Kütüphanelerin üçüncü mekân işlevi, özellikle “makerspace” olarak adlandırılan yaratıcı alanlarla daha da güçlenmiştir. Makerspace alanları, bireylerin dijital teknolojilerle yaratıcılıklarını geliştirdiği, işbirliği yaptığı ve öğrenim süreçlerine katıldığı mekânlardır. Bu yapıların kütüphanelere entegrasyonu, kullanıcıların sadece bilgi tüketicisi değil, aynı zamanda bilgi üreticisi olmalarını sağlamaktadır (Demir ve Güneş, 2021). Kütüphanelerdeki makerspace yapılanmaları, özellikle teknolojiye erişim fırsatlarının kısıtlı olduğu topluluklarda eşitliği destekleyen bir rol üstlenmektedir. Bu tür hizmetler, bireylerin teknolojik okuryazarlıklarını artırmalarına yardımcı olduğu gibi, yeni beceriler edinmelerine de olanak tanımaktadır. Alaca (2019), bu tür yenilikçi alanların kütüphanelerin gelecekteki rollerini şekillendirmede önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir.

Teknolojinin çocuk kütüphanelerindeki rolü de son yıllarda önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Yalçınkaya (2022), çocuk kütüphanelerinde teknolojik oyunların kullanımı üzerine yaptığı çalışmada, video oyunlarının eğitimsel ve sosyal bağlamda çocukların yaratıcılıklarını ve problem çözme becerilerini ifade etmektedir. Çocuk kütüphaneleri, geleneksel okuma etkinliklerinin ötesine geçerek, etkileşimli dijital içeriklerle çocukların ilgisini çeken ve onları öğrenmeye teşvik eden mekânlar haline gelmiştir. Bu tür kütüphanelerde, yalnızca kitap okuma etkinlikleri değil, aynı zamanda çocukların aktif katılımını sağlayan atölye çalışmaları, dijital hikâye anlatımı ve kodlama kulüpleri gibi etkinlikler de düzenlenmektedir (Güneş ve Canatar, 2020). Yılmaz, Kaptan ve Ünlü (2021) ise Ankara’daki çocuk kütüphanelerinde bina tasarımı, güvenlik donanımı ve malzeme niteliklerini inceledikleri çalışmada, çocukların güvenli ve eğitici bir ortamda teknolojiyle buluşmalarının önemine dikkat çekmektedir.

Kütüphanelerin üçüncü mekân yenilikçi yaklaşımları arasında “oyunlaştırma” yöntemleri de öne çıkmaktadır. Bu yöntem, kütüphane kullanıcılarının motivasyonunu artırmak ve etkileşimlerini güçlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Kocadere ve Baş (2017), kütüphanelerde oyunlaştırmanın etkilerini inceleyen çalışmalarında, bu uygulamaların kullanıcı deneyimini zenginleştirdiğini ve öğrenme süreçlerini eğlenceli hale getirdiğini belirtmektedir. Dijitalleşme süreci, kütüphanelerin oyunlaştırma gibi yenilikçi yöntemlerle hizmetlerini çeşitlendirmesine de olanak sağlamaktadır. Suen ve diğerleri (2020), artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik gibi oyunlaştırma teknolojilerinin kütüphane hizmetlerinde yaratıcı bir şekilde kullanıldığını ve kullanıcıların öğrenme deneyimlerini dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.

Kütüphanelerin sosyal buluşma mekânları olarak tanımlanması, onların kültürel etkileşim alanları olarak da işlev görmesini sağlamaktadır. Film gösterimleri, atölye çalışmaları, panel ve sergiler gibi

etkinlikler, bireylerin sosyalleşme ve kültürel zenginliklerini artırma fırsatları sunmaktadır. Odabaş ve Akkaya (2020), bilgi merkezlerinin mimari tasarımının kullanıcıların bu tür etkinliklere katılımını teşvik eden önemli bir unsur olduğunu belirtmektedir. Bu tür etkinliklerin yanı sıra, kütüphaneler toplumun kültürel mirasını koruma ve yaşatma misyonu da üstlenmektedir. Örneğin, kitap kulüpleri, yazar söyleşileri, kültürel etkinlikler ve sergiler gibi aktiviteler, bireylerin kültürel farkındalıklarını artırırken, aynı zamanda toplum içindeki aidiyet duygusunu güçlendirmektedir (Goulding, 2016). Özellikle göçmen, mülteci ve sığınmacı topluluklar için düzenlenen dil eğitimleri ve uyum programları, bu bireylerin topluma entegrasyon süreçlerini kolaylaştırmakta ve kültürel çeşitliliği desteklemektedir. Çocuklar için düzenlenen masal saatleri ve okuma atölyeleri gibi etkinlikler, erken yaşta okuma alışkanlıklarının kazandırılmasına katkı sağlamaktadır (Stooke ve McKenzie, 2009). Gençler için kodlama kulüpleri, girişimcilik programları ve kariyer planlama seminerleri gibi etkinlikler, bireylerin hem mesleki hem de kişisel gelişimlerine destek olmaktadır. Benzer şekilde, yaşlı bireyler için düzenlenen sağlık eğitimleri, teknoloji atölyeleri ve boş zaman etkinlikleri, onların sosyal yaşamlarını zenginleştirmekte ve yaşam kalitelerini artırmaktadır (Chowdhury, Poulter ve McMenemy, 2006).

Kütüphanelerin toplum odaklı hizmet anlayışı, bireylerin refah düzeyini artırmak ve toplumsal eşitsizlikleri azaltmak adına güçlü bir potansiyele sahiptir. Ancak bu hizmetlerin etkinliği, sunulan programların kapsamı, erişilebilirlik düzeyi ve kullanıcıların ihtiyaçlarına uygunluğu gibi faktörlere bağlıdır. Örneğin, kütüphanelerin erişilebilirlik projelerine daha fazla yatırım yapması, engelli bireylerin bu hizmetlerden tam anlamıyla yararlanabilmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, kütüphane personelinin yeterliliği ve teknolojik altyapının kalitesi de sunulan hizmetlerin etkinliğini doğrudan etkilemektedir (Ugwuanyi, Okwor ve Ezeji, 2011). Kütüphaneler bu hizmet anlayışını benimserken karşılaştığı zorluklarda bulunmaktadır. Bunların arasında finansman ve kaynak eksikliği önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, teknolojik yeniliklerin hızlı bir şekilde uygulanması, özellikle kırsal bölgelerdeki kütüphaneler için ciddi bir sorun teşkil edebilir. Bu bağlamda, kütüphanelerin yerel yönetimlerle iş birliği yaparak daha sürdürülebilir çözümler üretmesi gerekmektedir (Lischer-Katz ve Cook, 2022).

Kütüphaneler toplumların gelişiminde merkezi bir rol oynamaya devam etmektedir. Toplum odaklı hizmet anlayışının benimsenmesi, kütüphanelerin sadece bilgi sağlayıcı kurumlar değil, aynı zamanda bireylerin ve toplumların refahına katkıda bulunan çok yönlü merkezler haline gelmesini sağlamaktadır. Kütüphaneler, günümüz toplumsal ve teknolojik dönüşümlerine uyum sağlayarak sadece bilgiye erişim mekânları olmaktan çıkmış, bireylerin sosyal, kültürel ve entelektüel ihtiyaçlarına yanıt veren üçüncü mekânlar haline gelmiştir. Fiziksel ve dijital ortamları birleştirerek sundukları yenilikçi hizmetler, bireylerin yaşam kalitesini artırmanın yanı sıra toplumsal eşitliği desteklemekte ve kültürel mirası koruma rolünü üstlenmektedir. Bu bağlamda, kütüphanelerin gelecekte daha geniş kitlelere ulaşmak için hizmetlerini çeşitlendirmeye ve kullanıcı deneyimini önceliklendirmeye devam

etmesi büyük önem taşımaktadır. Bu anlayış, kütüphanelerin gelecekteki rolünü yeniden tanımlarken, toplumların bilgiye ve sosyal bağlara olan ihtiyaçlarını karşılamada kilit bir konumda yer almasını mümkün kılmaktadır.

Toplum Odaklı Geleceğin Kütüphaneciliği

Kütüphaneler tarih boyunca bilginin merkezi, toplumun öğrenme ve sosyalleşme alanı olarak hizmet vermiştir. Ancak bilgi teknolojilerindeki ilerlemeler, kullanıcı beklentilerindeki değişimler ve toplumsal dönüşümler, kütüphaneleri sadece bir bilgi erişim noktası olmaktan çıkarıp çok işlevli toplumsal merkezlere dönüştürmeye zorlamaktadır. Bu süreçte kütüphaneler, mekânsal düzenlemelerini yenilemek, hizmet anlayışlarını yeniden şekillendirmek ve topluluk iş birliklerini güçlendirmek suretiyle geleceğe yönelik kapsamlı bir dönüşüm gerçekleştirme ihtiyacıyla karşı karşıyadır. Literatürdeki bulgular, kütüphanelerin geleceğini şekillendirecek temel yaklaşımlar hakkında değerli ipuçları sunmaktadır.

Geleceğin kütüphanelerinde fiziksel alanlar, salt kitap rafları ve okuma salonlarından öte, bireylerin bir araya gelerek öğrenebileceği, yaratıcı projeler geliştirebileceği ve sosyal bağlarını güçlendirebileceği esnek mekânlar olarak tasarlanmalıdır. Klinenberg (2018), kütüphanelerde üçüncü alanlar yaratmanın topluluk bağlarını güçlendirdiğini ve bireylerin refahını artırdığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, rahat oturma düzenlemeleriyle donatılmış açık alanlar, sessiz çalışma odaları ve esnek mobilyalarla desteklenmiş yarı özel bölümler öne çıkan düzenlemelerdir. Ayrıca, makerspaceler gibi teknolojik üretim alanları ve dijital üretim laboratuvarları, bireylerin uygulamalı öğrenme süreçlerini desteklemek için kritik öneme sahiptir. Nagle (2021), bu tür alanların öğrenciler arasında yaratıcılığı teşvik ettiğini ve sosyal becerilerin gelişimine katkı sağladığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra, VR/AR teknolojileri gibi yenilikçi araçlarla donatılmış dijital deneyim alanları, kullanıcıların interaktif eğitim içerikleriyle etkileşim kurmasını sağlamaktadır (Jinendran ve Kumar, 2023).

Geleceğin kütüphaneleri, fiziksel ve dijital unsurları bir araya getirerek bireylerin yaratıcılığını, sosyal etkileşimini ve öğrenme süreçlerini destekleyen çok yönlü yaşam merkezlerine dönüşmektedir. Güneş (2017), bu dönüşümde yaratıcı mekânların önemli bir rol oynadığını belirtmekte ve kütüphanelerin sadece bilgi kaynaklarının depolandığı yerler olmaktan çıkarak paylaşım, sosyalleşme ve yaşam merkezlerine evrildiğini vurgulamaktadır. Yaratıcı mekânlar, bireylerin bilgi ve becerilerini geliştirdiği, sosyal bağlarını güçlendirdiği ve grup çalışmalarıyla etkileşimlerini artırdığı alanlar olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, kütüphaneler gelişen teknoloji ve dijitalleşme sürecine uyum sağlayarak basılı kaynakların yerini elektronik kaynaklarla doldurmakta; aynı zamanda kullanıcıların uzaktan erişim olanaklarını genişletmektedir. Ancak bu durum, kütüphanelerin fiziksel varlığını ve toplumsal

önemini yitirdiği anlamına gelmemektedir; aksine, bu mekânlar hâlâ eğitimin, kültürel paylaşımın ve sosyal bütünleşmenin merkezinde yer almaktadır.

Yavuz (2021), özellikle yaratıcı mekânların bir türü olan makerspacelerin planlanmasında, etkinlik kategorilerinin, kullanıcı ihtiyaçlarının ve alan tasarımının dikkate alınmasının önemine dikkat çekmektedir. Makerspaceler, kullanıcıların ekipmanlara kolaylıkla erişebildiği, öğrenme ve üretim süreçlerini destekleyen esnek alanlar olarak kütüphanelerin inovatif dönüşümünde kritik bir rol oynamaktadır. Etkin bir makerspace tasarımı, uzman bir ekip tarafından, paydaşların katılımıyla ve kullanıcı ihtiyaçlarına göre belirlenen hedefler doğrultusunda planlanmalıdır. Bu alanlarda esneklik sağlanması, kullanıcıların özgürce yaratıcı projeler geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca, sürdürülebilir bir iş modeli oluşturmak ve finansal destek sağlamak amacıyla topluluklar ve paydaşlarla iş birliği yapılması gereklidir.

Bu doğrultuda, Odabaş ve Akkaya (2020), bilgi merkezlerinin değişen kullanıcı beklentileri ve mimari yaklaşımlar doğrultusunda evrildiğini ifade etmektedir. Geleceğin kütüphanelerinde mekânsal tasarımlar, bireylerin yaratıcı düşüncelerini gerçekleştirebileceği, grup çalışmaları yapabileceği ve dijital teknolojilerden faydalanabileceği bir yapıya sahip olmalıdır. Güneş (2017) ve Yavuz (2021) gibi araştırmacılar, bu tür mekânların hem bireysel hem de toplumsal faydalarını vurgulamakta; kütüphanelerin gelecekte, yaratıcı öğrenme ve üretim alanları olarak önemini koruyacağını ortaya koymaktadır.

Geleneksel bilgi sunma yöntemlerinin ötesine geçmek isteyen kütüphaneler, kullanıcıları bilgi üretimine ve paylaşımına aktif olarak dâhil eden hizmet modellerine odaklanmalıdır. Barniskis (2023) ve Houston (2021), makerspace'ler ve teknoloji atölyelerinin, kullanıcıları aktif öğrenmeye teşvik ederek yaratıcı becerilerini geliştirmelerine olanak sağladığını ifade etmektedir. Dijital okuryazarlık eğitimleri ise, bilgiye erişimde eşitliği artıran ve toplumun her kesimine yaşam boyu öğrenme fırsatları sunan temel bir hizmet olarak dikkat çekmektedir (Breen, Waters ve O'Shea, 2023). Ayrıca, sanal gerçeklik uygulamaları, kullanıcıların dijitalleştirilmiş koleksiyonlarla etkileşim kurmasını sağlarken, arşivlerin ve yerel tarih materyallerinin daha geniş kitlelere ulaşmasını mümkün kılmaktadır (Grodecki ve Goulding, 2023). Kütüphanelerin bulut tabanlı teknolojiler ve kişiselleştirilmiş kullanıcı deneyimleri sunan yapay zekâ çözümlerinden faydalanması, onların hizmet kapasitelerini artırmaktadır (Sivri, 2023). Bu sayede kütüphaneler, kullanıcıların bireysel ihtiyaçlarına yönelik çözümler sunarak topluluklarının bilgi ihtiyaçlarını daha etkili bir şekilde karşılayabilir.

Kütüphaneler, okullar, üniversiteler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları gibi farklı kurumlarla iş birliği yaparak hem kaynaklarını çeşitlendirebilir hem de toplumdaki sosyal sorunlara çözüm üretme

kapasitelerini artırabilir. Tikkinen ve Korkeamäki (2023), halk kütüphanelerinin okullarla iş birliği yaparak okuma alışkanlıklarını teşvik edebileceğini ve ailelerin okuryazarlık süreçlerine aktif olarak katılımını sağlayabileceğini belirtmektedir. Halk kütüphaneleri ve akademik kütüphaneler arasında kurulan iş birliği modelleri, yerel topluluk üyelerinin daha fazla bilgi kaynağına erişimini sağlarken, profesyonel gelişim için yeni fırsatlar yaratmaktadır (Shapiro, 2016). Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarıyla geliştirilen ortak projeler, kütüphanelerin dijital okuryazarlık, mesleki eğitim ve sosyal hizmetler gibi farklı alanlarda rol üstlenmesini mümkün kılmaktadır (Jochumsen ve diğerleri, 2023).

Kütüphanelerin değişen dünyada etkili bir şekilde varlıklarını sürdürebilmesi, yenilikçi bir vizyonla hareket etmelerine bağlıdır. Bu kapsamda, mekânsal düzenlemelerden dijital hizmetlere, topluluk iş birliklerinden kullanıcı odaklı hizmet modellerine kadar geniş bir yelpazede dönüşüm stratejileri benimsenmelidir. Literatürden elde edilen bulgular, kütüphanelerin yalnızca bilgi erişim noktaları değil, aynı zamanda toplumsal gelişimin temel taşı olan çok işlevli yaşam alanları haline gelmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu değişim, kütüphanelerin bilgiye erişim, öğrenme ve toplumsal dayanışma alanında sürdürülebilir katkılar sunmasını sağlayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, kütüphanelerin geleneksel bilgi depolarından toplumsal merkezlere dönüşümünü, dijitalleşme, toplum odaklı hizmet anlayışı ve yenilikçi mekânlar gibi temel unsurlar üzerinden incelemiştir. Literatürdeki bulgular, kütüphanelerin bilginin demokratikleştirilmesi, bireylerin sosyal ve kültürel gelişiminin desteklenmesi ve toplumsal eşitliğin artırılmasında nasıl bir rol oynadığını açıkça göstermektedir. Bunun yanı sıra, mevcut dönüşüm süreçleri, gelecekte kütüphanelerin üstleneceği roller ve karşılaşılabileceği zorluklara dair önemli bir perspektif sunmaktadır.

Dijital dönüşüm, kütüphanelerin sadece bilgiye erişimi kolaylaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda bilgi üretiminde de aktif rol oynamalarını sağlamıştır. Teknolojik yeniliklerin hızla benimsenmesi, kütüphaneleri fiziksel sınırların ötesine taşıyarak, kullanıcıların dijital kaynaklara erişimini kolaylaştırmıştır. İnternet ve mobil teknolojiler, kullanıcıların dijital kütüphane kaynaklarına zaman ve mekân sınırlarından bağımsız erişim sağlamasına olanak tanımıştır. Özellikle e-kitaplar, dijital arşivler ve çevrimiçi eğitim materyalleri gibi yenilikçi hizmetler, kütüphanelerin kullanıcılarına sunduğu değerleri artırmıştır (Huvila ve diğerleri, 2013). RFID teknolojileri, yapay zekâ destekli katalog sistemleri ve veri analitiği gibi yenilikçi araçlar, kullanıcı deneyimini kişiselleştirme ve optimize etme konusunda büyük fırsatlar sunmaktadır (Wheeler ve diğerleri, 2022). Ancak bu teknolojilerin yaygınlaşması, dijital uçurum gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Dezavantajlı grupların dijital kaynaklara erişimini artırmak için politika yapımcıların ve kütüphane yöneticilerinin ortak çalışmaları

yürütmesi gereklidir. Özellikle kırsal bölgelerdeki ve düşük gelirli topluluklardaki kütüphanelerin teknolojik altyapısının güçlendirilmesi önem arz etmektedir (Moyo, 2004). Bu bağlamda gelecekte yapılacak çalışmalar, dijitalleşmenin dezavantajlı gruplara etkisini ve bu grupların hizmetlere erişimini iyileştirme yollarını ele almalı, ayrıca dijitalleşmenin kütüphane kullanıcıları üzerindeki etkisini incelemeli ve daha kapsayıcı dijital stratejiler geliştirilmesine odaklanmalıdır.

Toplum odaklı hizmet anlayışı, kütüphanelerin bireylerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına yönelik yenilikçi çözümler üretmesine olanak tanımıştır. Kütüphanelerin özellikle “üçüncü mekân” olarak işlevle üstlenmesi, bireylerin sosyal ve kültürel bağlarını güçlendiren bir platform sunmuştur (Oldenburg, 1999). Bu yaklaşım, kütüphaneleri sadece bilgi erişim noktalarından ibaret olmaktan çıkarıp bireylerin bir araya gelip öğrenebildiği, üretebildiği ve sosyalleşebildiği merkezlere dönüştürmüştür. Bu bağlamda makerspaceler, kodlama atölyeleri ve yaratıcı projelere yönelik diğer alanlar, bireylerin hem beceri edinmesine hem de sosyal ağlarını genişletmesine yardımcı olduğu ve özellikle literatürdeki çalışmalarda da çokça üzerinde durulan makerspace alanlarının, kullanıcıların teknolojiye erişimini artırarak yaratıcılığı ve iş birliğini teşvik ettiği vurgulanmaktadır (Moorefield-Lang, 2014). Ayrıca STEM (Science - Technology -Engineering – Mathematics) odaklı projeler ve dijital atölyeler, genç kullanıcıların mesleki becerilerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır (Nagle, 2021). Bu gibi toplum odaklı hizmetlerin yanı sıra, yaşlı bireyler, göçmenler ve özel gereksinimli kullanıcılar gibi dezavantajlı toplulukların / grupların ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin artırılması gerekmektedir. Kütüphanelerin bu gruplara hitap eden hizmetlerini çeşitlendirmesi, toplumsal eşitlik ve katılımın artırılması açısından kritik öneme sahiptir (Chan ve Spodick, 2015). Gelecekte yapılacak çalışmalar, bu tür hizmetlerin bireylerin yaşam kalitesine ve toplumsal uyumuna etkisini derinlemesine incelemesi önemli bulunmaktadır.

Kütüphanelerin fiziksel ve dijital bileşenleri bir araya getiren esnek mekânlar olarak yeniden tasarlanması, geleceğin kütüphaneleri için önemli bir vizyon sunmaktadır. Bu kütüphane mekânları, kullanıcıların bilgi ve becerilerini geliştirdiği, grup çalışmaları yaptığı ve sosyal bağlarını güçlendirdiği alanlar olarak öne çıkmaktadır. Literatürdeki araştırmalar, kütüphane tasarımlarının kullanıcı deneyimi üzerindeki etkisi vurgulanmakta ve mekânsal düzenlemelerin bireylerin bilgiye erişim ve sosyal etkileşim deneyimlerini zenginleştirdiğini ortaya koymaktadır (Demir ve Güneş, 2021). Bu bağlamda, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde esnek, rahat ve yaratıcı alanların oluşturulması önerilmektedir. Örneğin, VR/AR teknolojileri ile desteklenen dijital deneyim alanları, kullanıcıların etkileşimli eğitim materyalleriyle öğrenmesini kolaylaştırmaktadır (Jinendran ve Kumar, 2023). Ayrıca, makerspace’ler ve diğer yaratıcı alanlar, kullanıcıların sadece bilgi tüketicisi değil, bilgi üreticisi olmalarını sağlamaktadır (Barniskis, 2023). Ancak bu tür yenilikçi alanların kurulması, finansman,

eğitilmiş personel ve teknolojik altyapı gibi konularda ciddi yatırımlar gerektirmektedir. Yerel yönetimlerin ve özel sektörün desteğiyle bu alanların yaygınlaştırılması sağlanabilir.

Kütüphanelerin dijital dönüşüm sürecinde, teknoloji tabanlı yeniliklerin yanı sıra topluluk iş birliklerinin de önemi büyüktür. Okullar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile ortaklıklar kurularak eğitim, kültür ve sosyal dayanışma alanlarında daha geniş bir etki oluşturabilir. Kütüphaneler, yerel yönetimler, okullar, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklıklar kurarak hizmetlerini çeşitlendirebilir ve etkilerini artırabilir. Bu tür iş birlikleri, toplumsal sorunların çözümünde kütüphaneleri daha aktif bir rol oynamaya teşvik etmektedir (Jochumsen ve diğerleri, 2023). Özellikle okuma alışkanlıklarının teşvik edilmesi, dijital okuryazarlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve dezavantajlı grupların kütüphane hizmetlerinden daha fazla yararlanmasını sağlamada etkili olabilir. Gelecekte bu tür iş birliklerini güçlendirecek politikalar ve uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, kütüphanelerin sürdürülebilir hizmet modellerine odaklanması, bu kurumların etkisini artırmada kritik bir öneme sahiptir. Finansal kaynakların yetersizliği, teknolojik yeniliklerin uygulanmasındaki zorluklar ve kırsal bölgelerdeki erişim sorunları gibi engellerin aşılması için yerel yönetimlerle daha sıkı iş birliği yapılması gereklidir. Literatürdeki çalışmalar, finansal kaynakların yetersizliğinin kırsal ve dezavantajlı bölgelerdeki kütüphaneler için önemli bir engel olduğunu ortaya koyarak bunu kanıtlar niteliktedir (Ugwuanyi ve diğerleri, 2011). Bu bağlamda, kamu-özel sektör iş birlikleri ve hibrit hizmet modelleri geliştirilmelidir. Ayrıca, kütüphane hizmetlerinin kullanıcı odaklı bir yaklaşımla çeşitlendirilmesi ve yenilikçi hizmet modellerinin benimsenmesi, bu kurumların gelecekte de toplumların bilgiye erişim ve sosyal etkileşim ihtiyaçlarını karşılama konusunda öncü bir rol oynamasını sağlayacaktır.

Literatürden derlenen bu çıkarımlar ve tespitler, kütüphanelerin yalnızca bilgiye erişim sağlayan kurumlar olmadığını, aynı zamanda bireylerin sosyal, kültürel ve entelektüel gelişimini destekleyen çok yönlü yaşam merkezleri olarak konumlanması gerektiğini göstermektedir. Dijitalleşme, toplum odaklı hizmet anlayışı ve yenilikçi mekânlar, kütüphanelerin gelecekteki vizyonunun temel bileşenleri olarak öne çıkmaktadır. Bu dönüşüm, kütüphanelerin toplumsal eşitlik, bilgiye erişim ve kültürel mirasın korunması gibi temel misyonlarını sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirmesini mümkün kılmaktadır. Kütüphaneler, bilgi ve teknolojiye erişim imkânlarını genişleterek, bireylerin ve toplulukların refah düzeyini artırmaya devam edebilir. Bu süreçte, kullanıcı ihtiyaçlarına duyarlı ve yenilikçi stratejiler geliştirmek, kütüphanelerin hem yerel hem de küresel ölçekte etkili bir bilgi merkezi olarak varlığını sürdürmesi için büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Alaca, E. (2019). Halk kütüphaneleri: Geçmişten geleceğe yönelimler ve yeni roller. *Türk Kütüphaneciliği*, 33(1), 71-81. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/45335/568042>
- Altay, A. (2018). Bilgi Toplumu'na geçiş sürecinde kütüphaneleri yeniden düşünmek ve tasarlamak. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yeni Yaklaşımlar ve Eğilimle Kongresi Tam Metin bildiri Kitabı* içinde (ss. 1- 13). Kocaeli Üniversitesi yayınları
- Bailin, K. (2011). Changes in academic library space: A case study at the University of New South Wales. *Australian Academic & Research Libraries*, 42(4), 342-359. <https://doi.org/10.1080/00048623.2011.10722245>
- Barniskis, S. C. (2023). Serious and casual leisure in public library makerspaces: The two-audience conundrum and research agenda. *Library & Information Science Research*, 45(2), 101241. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2023.101241>
- Baryshev, R. A., Tsvetochkina, I. A., Babina, O. I., Kasyanchuk, E. N. ve Manushkina, M. M. (2020). Transformation of university libraries during the digital era *Journal of the Siberian Federal University Humanities*, 13(7), 1073-1089. <https://cyberleninka.ru/article/n/transformation-of-university-libraries-during-the-digital-era>
- Bayter, M. ve Yıldırım, K. (2023). Dijital kütüphaneler ve sosyal medyanın sentezi: Bilgi paylaşımında yenilikçi güç. *Library Archive and Museum Research Journal*, 4(2), 185-200. <https://doi.org/10.59116/lamre.1328838>
- Bilandzic, M. ve Foth, M. (2013). Libraries as coworking spaces: Understanding user motivations and perceived barriers to social learning. *Library hi tech*, 31(2), 254-273. <https://doi.org/10.1108/07378831311329040>
- Breen, M., Waters, J., & O'Shea, L. (2023). Taking a lead on digital literacy for students—A case study from the library at the University of Limerick. *New Review of Academic Librarianship*, 29(1), 11-32. <https://doi.org/10.1080/13614533.2022.2039243>
- Calhoun, K. (2014). *Exploring digital libraries: foundations, practice, prospects*. Facet Publishing.
- Chan, D. L. ve Spodick, E. F. (2015). Transforming libraries from physical to virtual. D. Baker ve W. Evans (Eds), *Digital Information Strategies: From Applications and Content to Libraries and People* içinde (ss. 103-129). Chandos Publishing.
- Chapman, A., Kelly, B., Nevile, L. ve Heath, A. (2006). Personalization and accessibility: integration of library and web approaches. L. Carr, D. De Roure, A. Iyengar (Eds), *Proceedings of the 15th international conference on World Wide Web* içinde (ss. 871-872). Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/1135777.1135920>
- Chowdhury, G., Poulter, A. ve McMenemy, D. (2006). Public Library 2.0: Towards a new mission for public libraries as a “network of community knowledge”. *Online Information Review*, 30(4), 454-460. <https://doi.org/10.1108/14684520610686328>
- Curry, R. (2017). Makerspaces: a beneficial new service for academic libraries? *Library review*, 66(4/5), 201-212. <https://doi.org/10.1108/LR-09-2016-0081>

- Curry, R. (2023). Insights from a cultural-historical HE library makerspace case study on the potential for academic libraries to lead on supporting ethical-making underpinned by 'Critical Material Literacy'. *Journal of Librarianship and Information Science* 55(3). 763-781. <https://doi.org/10.1177/09610006221104796>
- Danchikov, E. A., Prodanova, N. A., Kovalenko, Y. N. ve Bondarenko, T. G. (2021). Using different approaches to organizing distance learning during the COVID-19 pandemic: opportunities and disadvantages. *Linguistics and Culture Review*, 5(S1), 587-595. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS1.1444>
- Demir, G. (2017). Oldenburg'un üçüncü mekân paradigması bağlamında kütüphane mekânının sorgulanması. *Bilgi Dünyası*, 18(2), 195-223. <https://doi.org/10.15612/BD.2017.628>
- Demir, G. ve Güneş, A. (2021). Kültürel boyutu ile "makerspace" yapılanmaları: Kütüphanelerin rolü. *NOSYON: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, (6), 52-71. <https://dergipark.org.tr/en/pub/nosyon/issue/59192/809492>
- Goulding, A. (2016). *Public libraries in the 21st century: Defining services and debating the future*. Londra: Routledge.
- Grodecki, K. ve Goulding, A. (2023, March). Digital Experiences in Physical Spaces: Virtual Reality and Public Libraries in Aotearoa New Zealand. I. Sserwanga, A. Goulding, H. Moulaison-Sandy, J.T. Du, A. L.Soaes, V. Hessami ve R. D. Frank (Eds), *International Conference on Information içinde* (ss. 157-170). Cham: Springer Nature Switzerland. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-28032-0_13
- Gröschel, C., Dalsgaard, P., Klokmose, C. N., Korsgaard, H., Eriksson, E., Bats, R., Tabard, A., Ducros, A. ve Serholt, S. E. (2018). PARTICIPATE: Capturing knowledge in public library activities. *Extended Abstracts of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems içinde* (ss. 1-6). Association for Computing Machinery. <https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3170427.3188605>
- Gurajena, C., Mbunge, E. ve Fashoto, S. (2021). Teaching and learning in the new normal: Opportunities and challenges of distance learning amid COVID-19 pandemic. *Available at SSRN* 3765509. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3765509>
- Güneş, A. (2017). Yaratıcı kütüphane hizmetleri: Yaratıcı mekanlar (makerspace). Ö. Külcü (Ed.) *Kamusal Alan Olarak Bilgi Merkezleri ve Yenilikçi Yaklaşımlar içinde* (ss. 99-126). İstanbul: Hiperyayın
- Güneş, A. ve Canatar, M. (2020). Halk kütüphanelerinde bebek kullanıcılara yönelik hizmetler. *Bilgi ve Belge Araştırmaları*, (13), 55-80. <https://doi.org/10.26650/bba.2020.13.03>
- Houston, C. R. (2021). Makerspaces your School Library: Consider the possibilities! *IASL Conference Proceedings (Bali, Indonesia): Enhancing Students' Life Skills through the School Library, Bali, Indonesia, 2013*. <https://doi.org/10.29173/iasl7841>
- Huvila, I., Holmberg, K., Kronqvist-Berg, M., Nivakoski, O. ve Widén, G. (2013). What is librarian 2.0? New competencies and roles of librarians in the web 2.0 environment. *Journal of Librarianship and Information Science*, 45(4), 298-306. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1034848>

- Inciso, A. A. C. (2021). Higher education during COVID-19 pandemic: Distance education and online learning. *International Journal of Research Publications*, 70(1), 60-65.
- Jinendran J. S. ve Kumar B. P. (2023). Visualizing the academic library of the future based on collections, spaces, technologies, and services. *International Journal of Information Science and Management (IJISM)*, 21(1), 219-243. <https://doi.org/10.22034/ijism.2023.700794>
- Jochumsen, H., Julsrud, T. E., Mia, M., Solum, E. E. E. B., Guillen-Royo, M., Førde, A. ve Bakkevoll, S. E. (2023). UPSCALE: Upscaling sustainable collaborative consumption using public libraries. *Nordic Journal of Library and Information Studies*, 4(1), 94-105. <https://doi.org/10.7146/njlis.v4i1.138194>
- Johnson, C. A. (2010). Do public libraries contribute to social capital?: A preliminary investigation into the relationship. *Library & information science research* 32(2), 47-155. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.12.006>
- Karasar, N. (1999). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar. *İlkeler, Teknikler, Ankara: Nobel Yayınevi*.
- Kari, K. (2020). Digital transformation of information and its impact on libraries. *World Journal of Innovative Research (WJIR)*, 9(1), 26-30. https://www.wjir.org/download_data/WJIR0901033.pdf
- Kavak, A. (2023). Toplum 5.0 Perspektifinde kütüphane 5.0: Teknoloji ve insan merkezli yeni nesil kütüphane hizmetleri. *Bilgi Yönetimi*, 6(2), 280-309. <https://doi.org/10.33721/by.1343297>
- Klinenberg, E. (2018). *Palaces for the people: How social infrastructure can help fight inequality, polarization, and the decline of civic life*. Crown.
- Kocadere, S. A. ve Baş, Ö. G. D. T. (2017). Kütüphanelerde oyunlaştırma: Örnekler ve öneriler. Ö. Külcü (Ed.) *Kamusal Alan Olarak Bilgi Merkezleri ve Yenilikçi Yaklaşımlar* içinde (ss. 127 - 154). İstanbul: Hiperyayın.
- Leguina, A., Mihelj, S. ve Downey, J. (2021). Public libraries as reserves of cultural and digital capital: Addressing inequality through digitalization. *Library & Information Science Research*, 43(3), 101103. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101103>
- Lischer-Katz, Z. ve Cook, M. (2022). Virtual reality and the academic library of the future. *Transactions of the American Philosophical Society*, 110(3), 185-210. <https://www.jstor.org/stable/45420507>.
- Mann, L. (2018). Making a place for makerspaces in information literacy. *Reference & User Services Quarterly*, 58(2), 82-86. <https://www.jstor.org/stable/26588782>
- Moorefield-Lang, H. M. (2014). Makers in the library: case studies of 3D printers and maker spaces in library settings. *Library Hi Tech*, 32(4), 583-593. <https://doi.org/10.1108/LHT-06-2014-0056>
- Moyo, L. M. (2004). Electronic libraries and the emergence of new service paradigms. *The Electronic Library*, 22(3), 220-230. <https://doi.org/10.1108/02640470410541615>
- Murray, S. (2009). *The library: An illustrated history*. New York: Skyhorse Publishing.

- Nagle, S. B. (2021). Maker services in academic libraries: A review of case studies. *New Review of Academic Librarianship*, 27(2), 184-200. <https://doi.org/10.1080/13614533.2020.1749093>
- Noh, Y. (2015). Imagining library 4.0: Creating a model for future libraries. *The Journal of Academic Librarianship*, 41(6), 786-797. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2015.08.020>
- Odabaş, H. ve Akkaya, M. A. (2020). *Bilgi merkezlerinde mekân değişen beklentiler ve mimari anlayış ışığında yönelimler*. İstanbul: Hiperlink
- Odabaş, H. ve Donbay, U. (2022). Samsun'da kitap kafelerin ürün pazarlama stratejilerinde iç mekân tasarımı ve estetiğin etkisi. *Bilgi Dünyası*, 23(2), 141-172. <https://doi.org/10.15612/BD.2022.695>
- Odabaş, H., Akkaya, M. A. ve Polat, C. (2020). Kent kültürü ve yaşamında yenilikçi kütüphaneler ve kütüphane hizmetleri. *Arşiv Dünyası*, 7(1), 26-44. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ad/issue/55174/741500>
- Oldenburg, R. (1999). *The great good place: Cafes, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. Da Capo Press.
- Roncevic, M. (2013). *E-book Platforms for Libraries* (Vol. 49, No. 3). American Library Association.
- Rukancı, F. ve Anameriç, H. (2004). Bilgi Toplumu ve Toplumun Bilgilenmesinde Kütüphanelerin Rolü. S. Arslantekin ve F. Özdemirci (Yay. Haz.). *Kütüphaneciliğin Destanı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler* içinde (s. 330-338). Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Savaya, R. ve Gardner, F. (2012). Critical reflection to identify gaps between espoused theory and theory-in-use. *Social work*, 57(2), 145-154. <https://academic.oup.com/sw/article-abstract/57/2/145/1938438>
- Seal, R. A. (2015). Library spaces in the 21st century: Meeting the challenges of user needs for information, technology, and expertise. *Library Management*, 36(8/9), 558-569. <https://doi.org/10.1108/LM-11-2014-0136>
- Sivri, E. (2023). Kütüphanelerde yapay zekânın geleceği: Farklı alanlardaki potansiyel uygulamalar ve yeni kullanım alanları oluşturma. *Library Archive and Museum Research Journal*, 4(2), 175-184. <https://doi.org/10.59116/lamre.1299783>
- Stooke, R. ve McKenzie, P. J. (2009). Leisure and work in library and community programs for very young children. *Library Trends*, 57(4), 657-675. <https://muse.jhu.edu/article/269283>
- Suen, R. L. T., Chiu, D. K. ve Tang, J. K. (2020). Virtual reality services in academic libraries: deployment experience in Hong Kong. *The Electronic Library*, 38(4), 843-858. <https://doi.org/10.1108/EL-05-2020-0116>
- Tikkinen, S. ve Korkeamäki, R. L. (2023). The paradox of collaboration in the partnership between primary schools and public libraries. *Educational Studies*, 49(5), 730-748. <https://doi.org/10.1080/03055698.2021.1884048>

- Toplu, M. (2010). Kil tabletlerden elektronik yayıncılığa kütüphanecilik felsefesinin gelişimi ve dönüşümü. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 644-684. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/48858/622485>
- Tuğlu Karslı, U., Özker, S. (2021). Kütüphaneden öğrenme merkezine: Bilgi çağında dönüşümü kütüphane mekânları üzerinden okumak. *IDA: International Design and Art Journal*, 3(2), 272-283
- Ugwuanyi, C. F., Okwor, R. N. ve Ezeji, E. C. (2011). Library space and place: Nature, use and impact on academic library. *International Journal of Library and Information Science*, 3(5), 92-97. https://www.academia.edu/download/30523515/ugwuanyi_et_al.pdf
- Vasileiou, M., Rowley, J. ve Hartley, R. (2012). The e-book management framework: The management of e-books in academic libraries and its challenges. *Library & information science research*, 34(4), 282-291. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2012.06.005>
- Ward, S. M. ve Richardson, R. A. (2016). Use and cost analysis of e-books: Patron-driven acquisitions plan vs. librarian-selected titles. S. M. Ward, R. S. Freeman ve J. M. Nixon (ed.). *Academic E-Books Publishers, Librarians, and Esers* içinde (ss. 127-144). Academic E-Books,
- Wheeler, T. R., Delgado, D., Albert, P. J., Ben Maamar, S. ve Oxley, P. R. (2022). Transforming and extending library services by embracing technology and collaborations: A case study. *Health Information & Libraries Journal*, 39(3), 294-298. <https://doi.org/10.1111/hir.12439>
- Wiegand, W. A. (2015). *Part of our lives: A people's history of the American public library*. UK: Oxford University Press.
- Wiegand, W. A. ve Davis, D. G. (1994). *Encyclopedia of library history*. Londra: Routledge.
- Yalçinkaya, B. (2022). *Çocuk kütüphanelerinin teknoloji odaklı gelişimi: kütüphanelerde video oyunu oynayabilir miyiz?* 3. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu, Gaziantep, Türkiye, 26 - 29 Mayıs.
- Yavuz, C. (2021). Kütüphane tasarımında yenilikçi mekânlar: yaratıcı alanlar olarak makerspace hareketinin incelenmesi. *International Journal of Social and Humanities Sciences*, 4(2), 63-86. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijshs/issue/57028/809477>
- Yılmaz, A., Kaptan, N. ve Ünlü, A. U. (2021). Ankara'daki halk kütüphanesi çocuk bölümleri ve çocuk kütüphanelerinin bina, güvenlik donanımı ve malzeme niteliklerinin incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(3), 410-435. <https://doi.org/10.24146/tk.931520>
- Yılmaz, E. (2005). *Bilgi merkezlerinde toplam kalite yönetimi*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Young, R. (2012). More than just books: The role of public libraries in building community and promoting civic engagement. *National civic review*, 101(4), 30-33. <http://www.wiley.com>